

УДК 631.164.23:338.43-027.1

ХАРКІВСЬКИЙ Д.Ф., д-р екон. наук, професор, КАЛАМАН О.Б., асистент
Одеська національна академія харчових технологійУДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті досліджено стан інвестиційного середовища Одеського регіону. Розглянуті основні тенденції стратегічного розвитку в сільському господарстві. Визначені пріоритетні шляхи інвестиційної стратегії розвитку сільського господарства Одеського регіону.

Ключові слова: стратегія, стратегічний розвиток, інвестиції, напрями розвитку, заходи інвестиційного розвитку.

This article explores the state of investment in Odessa region. The basic trends in the strategic development of agriculture are considered. Priority routes investment strategy of agricultural development of the Odessa region are defined.

Keywords: strategy, strategic development, investments, lines of development, investment development activities.

Вступ. При реалізації аграрної реформи та застосуванні науково-обґрунтованої системи ведення сільськогосподарського виробництва стає необхідним коригування основних принципів, форм і методів регіональної інвестиційної політики, розробка нових підходів до формування стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва. Стратегія в загальному понятті представляє собою детальний, комплексний і багатогранний процес, призначений для забезпечення реалізації місії організації і досягнення її цілей. Іноді її визначають як мистецтво планування, засноване на довгострокових прогнозах. При цьому виділяються найбільш важливі та пріоритетні напрями розвитку різних форм діяльності і розробляються відповідні механізми їх здійснення.

Постановка завдання. Серед численних підходів і механізмів, що впливають на ефективність розвитку сільського господарства, найбільш важливою слід вважати стратегію інвестування, що є головною складовою при формуванні інвестиційної політики регіону. Стратегія формування регіональної інвестиційної політики має на меті розробку і реалізацію ряду довгострокових напрямів оптимізації процесу управління інвестиційною діяльністю та підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства. Деякі проблеми інвестиційної стратегії розвитку сільського господарства висвітлені у таких на-

уковців, як М.Ф. Огійчук, М.Ю. Кожем'якіна, Г.В. Спаський, Ю.М. Новіков, К.В. Євлампієва, О.М. Тарабукіна, Ю.М. Воробйов, Н.П. Петруня, Л.А. Козаченко та деякі інші. Проте питання, пов'язані безпосередньо з формуванням інвестиційної стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств Одеського регіону, потребують додаткового розгляду.

Результати. Проведений аналіз стану сільського господарства Одеської області за останні роки і перспективність його розвитку показують необхідність залучення додаткових інвестицій як значного фактору підвищення ефективності сільського господарства в цілому (табл. 1). Очевидно, вирішення цього питання стосується, в першу чергу, регіональних і державних органів влади, які мають забезпечувати комплекс заходів щодо розробки та реалізації інвестиційної політики, спрямованої на підвищення інвестиційної привабливості галузі та регіону. До таких заходів належать: формування ефективної системи державного регулювання і державної підтримки аграрного сектора економіки; введення нових інтегрованих форм і методів організації сільськогосподарського виробництва, створення пільгових умов соціально-економічного розвитку села; раціоналізація методів управління сільським господарством, розробка системи відповідних гарантій учасникам сільськогосподарського виробництва.

Таблиця 1

Динаміка зміни обсягів продукції сільського господарства

Показники	2001 р.	2005 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Зміни 2001 року по відношенню до 2009 року
Продукція сільського господарства	4639,6	4472,4	2902,2	4662,3	4237,7	401,9
Продукція рослинництва	2864,5	3073,5	1623,7	3471,9	2996	-131,5
Продукція тваринництва	1775,1	1398,9	1278,5	1190,4	1241,7	533,4

З урахуванням перерахованих заходів, що забезпечують підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору, необхідним є здійснення інвестиційної політики за двома напрямками:

1) стратегічне - спрямування на розробку комплексу заходів довгострокового характеру з ура-

хуванням досягнення пріоритетних цілей і завдань конкретного суб'єкта господарювання;

2) оперативно-технічне - напрям, що передбачає вирішення поточних і короткострокових завдань інвестиційної діяльності.

Як стратегічна, так і оперативно-технічна ре-

гіональна політика розвитку сільського господарства покликана вирішувати такі проблеми: створення сприятливого клімату регіону, розробка та реалізація заходів, спрямованих на залучення внутрішніх інвестиційних ресурсів підприємств і регіону, залучення зовнішніх джерел інвестицій та коштів закордонних інвесторів.

Очевидним є те, що основна проблема - це залучення інвестицій та підвищення інвестиційної привабливості саме аграрної сфери (табл. 2).

Однак аналіз інвестиційної привабливості

сільськогосподарських підприємств показав, що є певні відмінності, неспівпадіння статусів і можливостей реалізації інвестиційних проектів. Зустрічаються великі підприємства, які є високо привабливими для інвесторів (вітчизняних і закордонних). Проте існує багато «слабких», не потужних і низькорентабельних підприємств, які для приватних інвесторів просто не можуть бути цікавими. Тому інвестиційна політика значно необхідніша для розвитку таких підприємств і організацій, які об'єктивно вимагають більшої уваги.

Таблиця 2

Динаміка питомої ваги обсягів інвестицій в основний капітал

Показники	2005 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Зміни 2009 року по відношенню до 2001 року
Усього	5154	10500	12484	9959	4805
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	223	395	698	490	267
Питома вага сільського господарства у загальному обсязі інвестицій	4,33	3,76	5,59	4,92	0,59

При формуванні регіональної інвестиційної стратегії розвитку сільського господарства необхідно враховувати світовий і зарубіжний досвід, виявляючи особливості їх функціонування. Всі світові економічні системи щодо формування інвестиційної стратегії можна розділити на два типи: відкрита американська і закрита японська модель. Відмінності між ними виражаються в співвідношенні між стратегічними і портфельними інвесторами і мірі кредитування фінансовими інститутами окремих підприємств, що супроводжується участю в їх реальному управлінні і капіталі. Аналіз показує, що для реалій української економіки найприйнятнішою за більшістю параметрів є японська модель, з тіснішим зв'язком між фінансовим і виробничим капіталом.

При цьому основними конкурентними перевагами України є наявність сировинних запасів та розміри ринку, які зумовлюють можливість цільового спрямування внутрішніх ресурсів й накопичень. Тому першочерговими завданнями на регіональному рівні є забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання потенційних інвесторів (особливу увагу необхідно приділити внутрішнім інвесторам). Для вирішення даної проблеми необхідне створення інтегрованих структур для концентрації капіталу, що сприятиме глобальному покращенню інвестиційної ситуації в економіці регіону.

Таким чином, стратегія інвестиційного розвитку повинна активізувати інвестиційний потенціал регіону, впливаючи на суб'єктивні фактори інвестиційного клімату. З метою поліпшення та затвердження сприятливого інвестиційного клімату галузі та регіону доцільним буде впровадження наступних заходів:

- підготовка і видання ілюстрованих матеріалів про регіон і галузь (рекламні проспекти, інформаційні бюлетені, що характеризують наявність і розвиток ринкової інфраструктури та містять інформацію про перспективний розвиток галузі, регіону, наявність великих проектів, які потребують інвестицій тощо);

- проведення заходів щодо сприяння підвищенню іміджу регіону та галузі (ярмарки, фестивалі, виставки, конференції тощо);

- участь сільськогосподарських підприємств і організацій регіону в подібних заходах, що проводяться в інших регіонах країни;

- формування банку даних, виробничих потужностей, що пропонуються для включення в інвестиційний процес;

- створення бізнес-карти, яка містить інформацію про діловий потенціал регіону та галузі;

- створення бізнес-клубів, бізнес-інститутів, орієнтованих на інноваційні процеси, з метою підготовки та підвищення кваліфікації фахівців сільського господарства.

Все це є чинниками і умовами для підвищення іміджу регіону, які одночасно необхідно враховувати при формуванні стратегії регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства. Через те, що процес вибору конкретної стратегії регіональної інвестиційної політики сільського господарства є складним і багатограним завданням, необхідно використовувати поступову процедуру її формування. При умові деяких коригувань методики формування регіональної інвестиційної політики в аграрній сфері, вона повинна включати наступні етапи:

Перший етап - аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів. Його метою є виявлення сприятливих можливостей і загроз для інвестора в сільськогосподарській діяльності регіону. При цьому аналізуються політичні, макроекономічні й інші чинники, що визначають ринкову кон'юнктуру регіону.

Другий етап - визначення стадії розвитку ринку інвестування регіону в сфері сільського господарства, виявлення умов і конкуренції на ринку, учасників ринку, розвиток інституційних структур, механізму регулювання ринку і т.д.

Третій етап - аналіз умов угоди інвестування, основною метою якого є пошук конкурентних переваг економічного агента, його сильних і слабких сторін, кваліфікаційний потенціал контрагента і т.д.

Четвертий етап - зіставлення виявлених в процесі аналізу факторів для визначення основних з них, які обумовлюють успіх і стратегічні цілі інвестування.

П'ятий етап - аналіз інвестиційної привабливості сільського господарства регіону і виявлення сфер вкладення інвестиційних ресурсів. Об'єктами аналізу є ділова активність і ринкова кон'юнктура. На даному етапі використовуються методи експертних оцінок та багатокритеріальних регресійних моделей.

Шостий етап - визначення об'єкту розміщення коштів, що проявляється у виборі прогресуючого або зрілого підприємства, яке найбільш повно реалізує інвестиційні цілі.

Сьомий етап - формулювання проблемної ситуації, опис її властивостей. На підставі виявленої проблемної ситуації визначається функція потрібного рішення і будується інформаційна модель проблемної ситуації.

Восьмий етап - уточнення мети необхідного рішення після побудови інформаційної моделі. Досягнення заданої мети можливе різними шляхами, що формує область допустимих значень альтернативних варіантів. Вибір критерію порівняння альтернативних варіантів залежить від типу інвестора, що визначає той рівень прибутковості від вкладень, на який він готовий піти, а також від того, якими вільними коштами він володіє, на який термін і т.п.

Отже, процес прийняття стратегічного інвестиційного рішення як раціонального повинен включати в себе наступні етапи: виявлення проблемної ситуації; побудова інформаційної моделі проблемної ситуації; постановка задачі; прийняття рішення.

Першим і важливим напрямом в процесі формування регіональної інвестиційної політики в сільському господарстві і підтримки сприятливого інвестиційного клімату є механізм взаємодії органів влади з інвесторами та підприємствами. З цією метою необхідним є впровадження деяких заходів, що сприяють створенню режиму такої взаємодії на регіональному рівні:

- а) забезпечення відкритості та чіткості довгострокових цілей регіонального розвитку та розвитку конкретних господарств;
- б) вивчення і виявлення негативних факторів в діяльності кожного з партнерів і їх взаємодії в цілому;
- в) визначення областей взаємопідтримки в процесі реалізації проектів;
- г) складання і затвердження термінів виконання проектів за окремими їх параметрам;
- д) визначення програм вирішення конфліктних ситуацій та відповідальності сторін;
- е) участь місцевих органів влади в процесі фінансування розвитку сільськогосподарського виробництва регіону;
- ж) поєднання інтересів регіональних органів, інвесторів і сільськогосподарських підприємств при формуванні та розвитку ринкової інфраструктури;
- з) надання регіональними органами влади певних пільг (податки, ціни, оренда і т.п.) з метою реалізації певних інвестиційних проектів

Для реалізації перерахованих заходів доціль-

но запропонувати наступні форми співробітництва між інвесторами, підприємствами та регіональними органами влади, а саме: створення спільних підприємств у формі акціонерних товариств; участь інвесторів у приватизації муніципальних підприємств; кредитування інвестиційних проектів; придбання акцій, облігацій, інших цінних паперів, нерухомості, прав довгострокової оренди земельних ділянок.

Необхідно відзначити, що досить ефективним, але непоширеним способом взаємодії органів влади з інвесторами є перехід до виборчого фінансування підприємств на конкурсній основі, що призводить до більш раціонального використання фінансових ресурсів. Тому такий метод фінансування було б доцільно використовувати для взаємовигідного співробітництва сторін. Тому при формуванні стратегії регіонального інвестиційного розвитку від регіональних органів влади потрібні активні дії в багатьох напрямках господарського життя.

Другим напрямом розвитку регіональної інвестиційної політики є діяльність по раціоналізації процесу інвестування за рахунок внутрішніх ресурсів підприємств. Вона набуває першочергового значення в умовах несприятливого інвестиційного клімату, коли власні кошти підприємств є єдиним джерелом інвестиційного процесу. На даний момент в Україні основним джерелом інвестицій в АПК є власні кошти. Обсяг інвестиційних ресурсів можна вважати незадовільним, так як фізична і моральна зношеність основних виробничих фондів продовжує збільшуватися, створюючи тим самим зростання витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Знос основних виробничих фондів, у т.ч. обладнання та споруд подекуди сягає 65%.

Важливо також зазначити, що внутрішні джерела інвестицій є вкрай обмеженими і для подолання їх дефіциту необхідний певний час, а потреба оновлення виробничої бази має бути покладена на інші джерела фінансування.

Третій напрям стратегії регіонального інвестиційного розвитку полягає у залученні зовнішніх інвестицій. Зовнішні інвестиції за своїми джерелами поділяються на бюджетні кошти всіх рівнів, позикові засоби різних видів і кошти закордонних інвесторів. Залучення зовнішніх інвестицій - трудомістка робота. Вона вимагає від підприємств ділової активності, навичок знаходження необхідної інформації, вміння знаходити і підтримувати ділові контакти, а від державних органів потребує допомоги та всебічної підтримки, особливо в питаннях залучення іноземних інвестицій.

Сучасна інвестиційна ситуація в агропромисловому комплексі зумовлюється значним згортанням капітальних вкладень і окремих довготривалих програм, особливо з підвищення результативності сільського господарства в цілому. Вивчення праць різних авторів і джерел свідчить про те, що в сучасних умовах реалізація довгострокових інвестицій в аграрний сектор пов'язана з великими ризиками, що виражається в небажанні потенційних інвесторів вкладати фінансові ресурси в дану сферу господарства, тому при формуванні стратегії регіонального інвестиційного розвитку потрібна певна форма державного втру-

чанья.

Інвестиційна стратегія розвитку сільського господарства в найближчий період повинна орієнтуватися на часткову підтримку держави. Деякі економісти вважають, що не слід регулювати виробництво сільськогосподарської продукції і взагалі втручатися державі в аграрний сектор економіки, інші - що держава повинна повністю контролювати виробництво продуктів харчування. Грунтуючись на світовому досвіді розвитку сільського господарства, вважаємо, що держава повинна брати безпосередню участь у діяльності аграрного сектора. Це пов'язано в основному зі специфікою сільськогосподарського виробництва: сезонністю, схильністю впливу природно-кліматичних умов, які обумовлюють ризикованість вкладень капіталу в нього. У всіх економічно розвинутих країнах аграрний сектор є пріоритетним у розвитку економіки. Тільки при належній державній підтримці аграрного сектора та страхуванні ризиків іноземні й вітчизняні інвестори зважаться вкладати інвестиційні ресурси в сільське господарство.

Державну підтримку сільських товаровиробників за рахунок централізованих інвестицій слід здійснювати з урахуванням переходу від безповоротного бюджетного фінансування до кредитування на

поворотній і платній основі. При цьому виділені кошти повинні повертатися державі в цінах року, за яким здійснюється їх повернення. Кошти державного бюджету на безповоротній основі повинні спрямовуватися на: реалізацію програм з підготовки кадрів, виконання великих природоохоронних заходів, розвиток ветеринарної служби та служби хімізахисту та інших бюджетних організацій. Вважаємо, що участь сільськогосподарських підприємств у державних програмах, які передбачають бюджетне фінансування, має здійснюватися на конкурсній основі суворо під відповідні проекти або програми. Повернення державних інвестицій має забезпечуватися зобов'язаннями одержувача, які необхідно фіксувати в договорі, що укладається за підсумками конкурсу.

Висновки. Таким чином, інвестиційна стратегія розвитку сільського господарства в Одеській області має бути направлена на закріплення позитивних тенденцій, що сформувалися в економіці області, та активізацію інвестиційного процесу з нарощуванням інвестиційного потенціалу за рахунок більш ефективного використання всіх інвестиційних ресурсів, незалежно від їх джерел, і на підвищення інвестиційної привабливості регіону.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук В. Г. Сучасна аграрна політика : проблемні аспекти [Текст] / Андрійчук В. Г., Зубець М. В., Юрчишин В. В. - К. : Аграрна наука, 2005. – 140 с.
2. Гуткевич С. О. Інвестиційна пріоритетність галузей агропромислового комплексу [Текст] / С. О. Гуткевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 10. – С. 143 – 148.
3. Кукушкін О. М. Сутність поняття «стратегія розвитку підприємства» [Текст] / О. М. Кукушкін // Науковий вісник. – 2005. – № 15.2 – С. 220 – 227.
4. Саблук П. Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період // Економіка АПК. – 2008. - № 4. – С. 19-37.
5. Шурик М. В. Інвестування сільського господарства: інвестиційні пріоритети на напрямки [Текст] / М. В. Шурик, М. М. Шурик // Статистика України. – 2006. – № 4. – С. 51 – 55.
6. Ярошенко Ф. О. Інвестиції на розвиток сільського господарства [Текст] / Ф. О. Ярошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 6. – С. 34 – 36.

УДК 658:330.322

ГОНЧАРУК А.Г., д-р екон. наук, доцент, ЯЦИК А.А., асистент
Одеська національна академія харчових технологій

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Класифіковано основні підходи до визначення поняття «інвестиційна привабливість підприємства». Визначено поняття «управління інвестиційною привабливістю підприємства», сформульовано мету, основні завдання та функції управління інвестиційною привабливістю промислового підприємства.

Ключові слова: інвестиції, промислове підприємство, інвестиційна привабливість, управління.

The basic approaches to the definition of investment attractiveness of enterprises are classified. Management of the investment attractiveness of enterprise is determined. The objective, main tasks and functions of investment attractiveness of the industrial enterprise are formulated.

Keywords: investments, industrial enterprise, investment attractiveness, management.

Вступ. Забезпечення сталого економічного розвитку країни є неможливим без модернізації засо-

бів промислового виробництва, впровадження сучасних технологій та нової техніки. Для цього необхідні